

ŞƏXSİYYƏT YÖNÜMLÜ TƏHSİLƏ KEÇİD, MƏZMUN VƏ PEDAQOJİ TEKNOLOGİYALARIN BİRLƏŞMƏSİ

V.O. Yusifli, K.N. Haqverdiyev, Ə.T. Əzizov

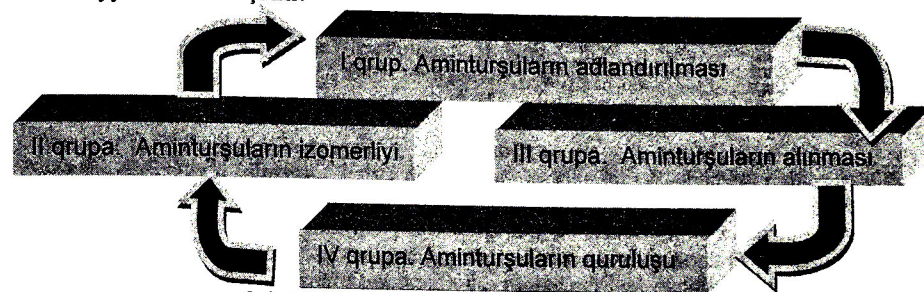
Bakı Dövlət Universiteti

adpuyusifli@bk.ru

Şəxsiyyət yönümlü yanaşmanın nəzəri əsasları bütün təhsil müəssisələrində, o cümlədən ali təhsil müəssisələrində tələbələrini təhsili ilə əlaqədardır. Şəxsiyyət yönümlü təhsilə keçid, məzmun və pedaqoji texnologiyaların birləşməsi, biliklərin standart və dəyişdirilə bilən komponentlərini sintez etmək qərarı ilə bağlıdır. Bu sintez bərabər tərəfdaşlara - pedaqoji prosesin iştirakçılarına (müəllimlərə və tələbələrə) əsaslanmalıdır. Şəxsiyyət yönümlü təhsilin müxtəlif müddəaları vahid pedaqoji prosesi əks etdirən didaktik sistemin müvafiq metodoloji dəstəyini tələb edir: məqsəd qoyma, məzmun (tədris materialı), forma və metodlar, tələbələrini tədris və idrak fəaliyyətinin təşkili texnologiyası. Bu sistemə pedaqoji prosesin subyektləri də daxildir: şagirdlər və müəllimlər, dolay yolla valideynlər, kitabxanaçı və s. Beləliklə, şəxsiyyət yönümlü təhsilin məzmununun əsas funksiyası dünyada insan maraqları baxımından vahid bir istiqamət təmin etməkdir. Şəxsiyyət, bildiyiniz kimi, fəaliyyətdə formalaşır. Bu, təlim prosesində şəxsiyyət inkişafının ən vacib nümunəsidir, tələbələrini idrak fəaliyyətinin subyektləri kimi nəzərə alınmasını tələb edir. Tədris prosesini təşkil edən müəllimlər üçün fəaliyyətin strukturunu bilmək vacibdir. Onun əsas komponentləri: motivlər (ehtiyaclar) → məqsəd → vəzifələr → məzmun → vasitələr → formalar → metodlar → üsullar. İdrak fəaliyyətinin bütün bu komponentlərini təkə müəllim yox, tələbələr də bilməlidirlər. Gələcək müəllimlərin yaradıcılıq fəaliyyətinin formalaşması üçün nəzəri və metodoloji əsasın məntiqi baxımından, akmeologiyanın əsas mənası peşəkarlıq zirvələrinə çatmaq olduğuna görə bir akmeoloji yanaşma nəzərə alınmalıdır. "Akmeologiya, peşə fəaliyyətində yüksəkliklərə çatmaq yolunda təhsilin əsas ziddiyyətinin həllini tənzimləyən qanunlar elmidir". Tədris problemlərinə akmeoloji yanaşma gələcək mütəxəssislərin hazırlanmasında yeni bir paradigma yaradır. Peşəkarlığın formalaşması prosesini sistemli şəkildə öyrənməyə əsaslanan bu yanaşma həm elmi araşdırmalarda, həm də praktikada çox məqsədəuyğundur.

Biz bu deyilənləri nəzərə alaraq amin turşularının akmeoloji-metodoloji tədrisini müxtəlif təlim üsulları vasitəsilə öyrətməyin səmərəliliyini göstərə bilirik. Tədqiqata başlamazdan əvvəl müəllim diqqəti fəaliyyət tapşırığına yönəldir. Tapşırıqda butan turşusunda ($\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$) hər bir karbon atomuna birləşmiş bir hidrogen atomunu növbə ilə amin ($-\text{NH}_2$) qrupu ilə əvəz etmək tapşırılır və alınan amin turşularının quruluş formullarını tərtib etməli, şagirdlər tədqiqatdan öncə tapşırığı işləyirlər. Müəllim burada "karusel" üsulundan istifadə edə bilər (şəkil 1). Bu zaman müəllim qruplara müxtəlif sual yazılmış bir kağız verir. Qrupdakı hər bir şagird sualı oxuyur və bir cavab yazır. Kağızlar saat əqrəbi istiqamətində müəllimin köməyiylə qruplara ötürülür. "Karusel" kimi kağızlar bütün qruplardan keçərək axırda öz qrupuna qaydır. Müəllim bu kağızları yazı lovhəsinə yapışdırır və bütün sinif cavabları müzakirə edir. Bu üsul dərslərin tədqiqatın aparılması mərhələsində, yaradıcı tətbiqetmə mərhələsində, nəticələrin çıxarılması və ümumiləşdirmə mərhələsində reallaşdırıla bilər. Üsulun tətbiqində məqsəd qısa vaxt ərzində interaktiv şəkildə

mövzunu əhatəli keçməyə imkan verir və hər bir şagird bütün məsələlərin həllində iştirak edir. Məntiqi, tənqidi və müstəqil düşünməni inkişaf etdirir, fərdi, qrup məsuliyyətini formalaşdırır.

Şəkil 1. Karusel üsulu.

Amin turşularının akmeoloji üsulla tədris olunması zamanı şagirdlər və tələbələr mənimsədikləri yeni, müasir bilikləri, anlayışları sistemli şəkildə, ardıcıl olaraq, hərtərəfli, əhatəli qavrayır və uzun müddət yaddaşda saxlayır.